

УДК 658.589:669

Тарасенко О.Ю.

асистент кафедри фінансів
Донецького державного університету управління**СУЧАСНИЙ СТАН ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ**

У статті проведено аналіз сучасного стану інноваційного потенціалу металургійної галузі України, розглянуто динаміку інноваційної діяльності металургійної галузі. Був проведений аналіз інвестиційної привабливості металургійної галузі з використанням моделі М. Портера, що дозволив визначити її рівень, а також були виявлені деформації галузі, які заважають її розвитку на інноваційній основі.

Ключові слова: інноваційний потенціал, металургійна галузь, інвестиційна привабливість, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток.

Тарасенко Е.Ю. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ

В статье проведен анализ современного состояния инновационного потенциала металлургической отрасли Украины, рассмотрена динамика инновационной деятельности металлургической отрасли. Был проведен анализ инвестиционной привлекательности металлургической отрасли с использованием модели М. Портера, который позволил определить ее уровень, а также выявлены деформации отрасли, которые мешают ее развитию на инновационной основе.

Ключевые слова: инновационный потенциал, металлургическая отрасль, инвестиционная привлекательность, инновационная деятельность, инновационное развитие.

Tarasenko O.Yu. CURRENT STATE OF INNOVATIVE POTENTIAL METAL INDUSTRY OF UKRAINE

This article analyzes the current state of the innovation potential metallurgical industry of Ukraine, the dynamics of innovation metallurgical industry. Analyzed the investment attractiveness of the steel industry using Porter's model, which allowed us to determine the level and revealed deformation industry that hinder its development on the basis of innovation.

Keywords: innovation potential, metallurgical industry, investment attractiveness, innovation, innovative development.

Постановка проблеми. Промисловість України є найважливішою галуззю національної економіки, її роль визначається тим, що їй належить більше 60% ВВП і 40% національного доходу, а металургія належить до базових галузей промисловості України. Про необхідність формування та реалізації інноваційного потенціалу для пришвидшення модернізаційних зрушень у металургійному виробництві України свідчить наявність низки деформацій у галузі, які заважають її розвитку на інноваційній основі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування інноваційного потенціалу у розвитку металургійної галузі неможливо здійснити без результатів досліджень металургійного комплексу на макро- і макrorівні провідних українських вчених: О. Амоші, С. Аптекаря, В. Бандурова, А. Блізнюка, С. Гріщенко, О. Зайцева, Д. Кокуріна Д. [1], О. Мінаєва [6], О. Риженкова, В. Нікіфорової, В. Фортуніна та ін.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати дослідження, що полягає у визначенні сучасного стану інноваційного потенціалу металургійної галузі України та виявленні деформацій у галузі, які заважають її розвитку на інноваційній основі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційний розвиток промисловості України протягом 2005–2013 рр. визначався нестабільністю. У докризовий період рівень інноваційної активності був найвищим у 2007 році. У порівнянні з 2005 р. кількість промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, збільшилася на 23,3%, а їхня частина у загальній кількості промислових підприємств зросла з 11,9 у 2005 р. до 14,2% у 2007 р. За цей період кількість підприємств, що впроваджували інновації, зросла на 40,2%. Світова фінансово-економічна криза (2008-2009 рр.) руйнівно вплинула на стан інноваційної сфери. У цей період показники інноваційної активності мали переважно низхідну динаміку.

Впровадженням інновацій у 2013 р. займалися 1312 підприємств (77% загальної кількості іннова-

ційно активних). Впроваджували інноваційні види продукції 683 підприємства, кількість таких видів становила 3138 найменувань, з них 809 – машини, устаткування, апарати, прилади. Нові технологічні процеси у 2013 році запровадили 557 підприємств; кількість процесів складала 1576, у тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих – 502 (табл. 1).

Таблиця 1

Впровадження інновацій на промислових підприємствах

Впроваджено	2012 р.	2013 р.
інноваційних видів продукції, найменувань	3403	3138
з них машин, устаткування, приладів, апаратів тощо	942	809
нових технологічних процесів	2188	1576
з них маловідходних, ресурсозберігаючих	554	502
Придбано нових технологій	739	651
Реалізовано інноваційної продукції, млрд.грн.	36,2	35,9

*Розроблено на основі статистичних даних Держстату України

У 2013 р. 1031 підприємство реалізувало інноваційної продукції на 35,9 млрд. грн., або 3,3% загального обсягу реалізованої промислової продукції (у 2012 р. відповідно 36,2 млрд. грн. та 3,3%). Реалізацію продукції за межі України здійснювали 344 підприємства, обсяг якої склав 44,7% від загального обсягу реалізованої інноваційної продукції, у тому числі в країні СНД – 25,3%.

Майже кожне четверте підприємство реалізовувало продукцію, що була новою для ринку. Обсяг такої продукції склав 12,4 млрд. грн., більш ніж половину якої (53,0%) 102 підприємства поставили на експорт. Слід зазначити, що більшість підприємств у 2013 році 86,0% реалізовували продукцію, яка була

новою виключно для підприємства. Її обсяг склав 23,5 млрд. грн., 40,4% якої 271 підприємство реалізувало за межі України.

Наслідком того, що в Україні формувалася і закріплювалася модель економіки, що побудована переважно на низько технологічних галузях і укладах (3-го та 4-го), стало поглиблення у промисловому комплексі тенденції домінування виробництв з низькою наукоємністю. Так, у 2013 році частка інноваційної продукції в реалізованій промисловій продукції скоротилась майже в два рази і становила 3,3% (у 2005 – 6,5%). У загальному обсязі реалізованої інноваційної продукції нова для українського ринку продукція становила 40%, тоді як решту 60% становила реалізація продукції, яка була новою для окремих підприємств.

За оцінками експертів промисловість України продовжує розвиватися без суттєвого використання свого інноваційного потенціалу, і активізація інноваційної діяльності потребує міжгалузевого технологічного обліку, розвитку міжнародної науково-технічної кооперації, створення інноваційної інфраструктури, застосування інформаційних технологій.

Сучасна металургія займає провідне місце у міжгалузевій структурі промисловості. Металургійне виробництво і виробництво готових металевих виробів є одними з основних складових гірничо-металургійного комплексу (ГМК) України, який об'єднує більше 300 підприємств, у тому числі 12 металургійних комбінатів, 7 трубних заводів підприємств кольорової металургії та 16 коксохімічних підприємств [1].

У посткризовий період (2010–2011 рр.) в результаті поліпшення кон'юнктури світового металоринку відбувається зростання виробництва, хоча і не був

досягнутий докризового рівня по чавуну, сталі, прокату приблизно на 20%. У 2012–2013 рр. відбувається знову падіння обсягів виробництва та реалізованої продукції. Так, річний індекс обсягів продукції в 2012 р. склав 96,4, а в 2013 р. – 94,2.

У 2013 році частка металургійного виробництва в загальному обсязі реалізованої продукції становить 17,9%, а індекс реалізованої металургійної продукції за грудень 2012 р – листопад 2013 р склав 93,3% [2].

Підвищення інноваційного потенціалу металургійної галузі сприятиме її розвитку, забезпечить виробництво високотехнологічної металопродукції, конкурентоспроможної на зовнішньому і внутрішніх ринках.

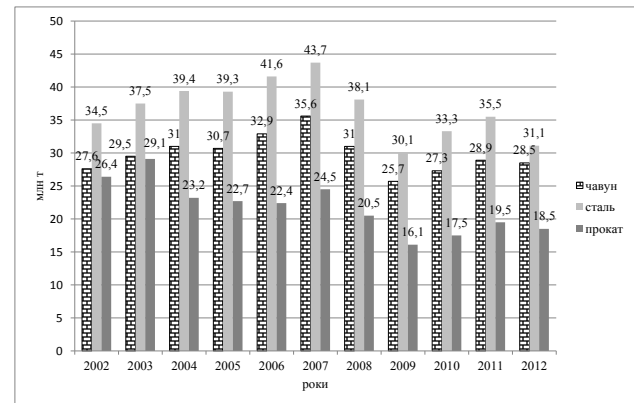

Рис. 1 Динаміка обсягів виробництва основних видів металопродукції в Україні в 2002–2012 рр.

*Розроблено на основі статистичних даних Держстату України

Таблиця 2

Динаміка виробництва та реалізації металопродукції в Україні в 2002–2013 рр.

Показники	Роки											
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Обсяг реалізованої продукції, млрд грн	41,8	57,9	93,4	103,3	120,6	157,4	202,0	141,5	199,9	241,0	209,3	198,3
Частка в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %	18,2	20,0	23,3	22,1	21,9	22,0	22,0	17,6	18,8	18,1		17,9
Індекс обсягу виробництва металопродукції, до попереднього періоду	103,9	114,3	112,0	98,5	108,9	108,3	89,4	73,4	112,3	108,5	96,4	94,2

*Розроблено на основі статистичних даних Держстату України

Таблиця 3

Динаміка інноваційної діяльності металургійної галузі України

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Кількість інноваційно активних підприємств, од. / % до загальної кількості промислових підприємств галузі	85 13,3	86 12,9	109 15,0	111 14,1	108 13,1	113 14,3	120 15,2
Кількість підприємств, що впроваджували інновації од. / % до загальної кількості підприємств галузі	54 8,4	78 11,7	90 12,4	102 13,0	96 11,6	99 12,6	103 13,0
Кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію, од. / % до загальної кількості підприємств галузі	66 10,3	73 10,9	80 11,0	82 10,4	84 10,2	81 10,4	85 10,8
Обсяги реалізованої інноваційної продукції, млн. грн. / % до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції галузі	3382 3,5	7896 7,0	9361 6,2	16254 8,4	9672 7,3	7259 3,7	4422 1,7
у тому числі продукція, що була новою для ринку, млн. грн. / % до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції галузі	24995,4 6,5	30892,7 6,7	40188 6,7	45830,2 5,9	31432,3 4,8	33697,6 3,8	42386,7 3,8
Обсяги реалізованої за межі України інноваційної продукції, млн. грн. / % до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції галузі	1720 50,9	4099 51,9	4939 52,8	12931 79,6	5192 53,7	3766 51,9	1063 24,0

*Розроблено на основі статистичних даних Держстату України

Аналіз інноваційної діяльності у металургійній промисловості України у 2005–2012 рр. свідчить, що після досягнення у докризовий період позитивних змін і наступного замороження у кризовому періоді (2008–2009 рр.), у 2010–2012 рр. відбулося зростання кількості інноваційно активних підприємств, а також підприємств, що впроваджували інновації. У 2012 р. кількість інноваційних підприємств у металургійній галузі порівняно з 2005 роком зросли на 63%, а підприємств, що впроваджували інновації за цей період більш ніж вдвічі (табл. 3).

Обсяги реалізованої інноваційної продукції після зростання у 2005–2008 рр. надалі скорочувались, і в 2011 році підприємствами металургійної промисловості реалізовано інноваційної продукції у загальному обсязі 4,4 млрд. грн., що у 3,7 разів менше проти докризового 2008 [3].

За межі України за 2012 рік реалізовувалось понад половини інноваційної продукції, за виключенням 2011 р. (24%).

Обсяги цієї реалізованої продукції у 2005-2008 рр. збільшилися з 1,7 до 12,9 млрд грн (у 7,6 разів), а її частка у загальному обсязі реалізованої інноваційної продукції галузі за цей період зросла з 50,9% до 79,6%. У наступні 2008-2012 рр. відбулось скорочення обсягів реалізованої інноваційної металевої продукції за межі України майже у 2 рази.

Зроблений аналіз витрат на інноваційну діяльність у металургійній галузі України (табл. 4) показує, що у докризовий період у 2007-2008 рр. їхні загальні обсяги становили 2,8 млрд грн та 3,3 млрд грн відповідно. Після чого у наступні 2009-2010 рр. відбулось суттєве скорочення обсягів витрат на інноваційну діяльність до 0,9 млрд грн та 0,3 млрд грн відповідно.

У 2011 р. порівняно з 2010 р., загальний обсяг витрат на цю продукцію зріс на 4,4 разів за рахунок майже усіх складових за винятком тільки внутрішніх науково-дослідних робіт, обсяг яких скоротився на 6,9%.

Що стосується структури витрат на інноваційну діяльність металургійної галузі, то вона залишається недосконалою. На внутрішні і зовнішні НДР за аналізований період спрямовувалось не більше 5% від обсягу усіх витрат на інноваційну діяльність. Більше витрат за цей період було спрямовано на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, частка яких у загальному обсязі витрат на інноваційну діяльність коливалась від 64% у 2008 р. до 97% у 2009 р.

Значно менше коштів було витрачено на придбання нових технологій, патентів і ліцензій – від 0,1% у 2010 р. до 19 % у 2011 р.

Активізувалась діяльність підприємств металургійної галузі у використанні об'єктів права інтелектуальної власності, напрямом створення високих технологій, які є найважливішими складовими інноваційного

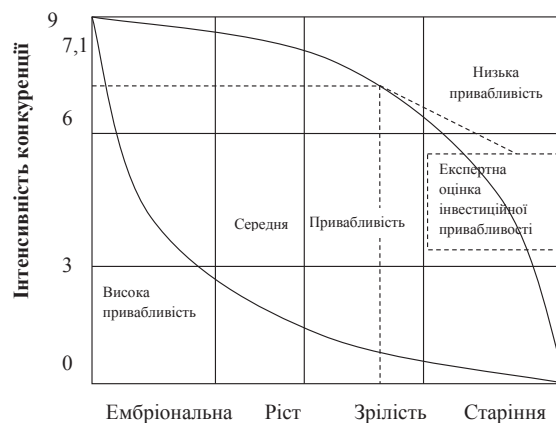

Рис. 2. Експертна діаграма рівня інвестиційної привабливості чорної металургії

розвитку металургійного виробництва. Загальна кількість створених у 2011 році високих технологій проти 2010 року збільшилася на 40% і становила 39 одиниць. Однак про рівень створених технологій свідчить негативний фактор: серед створених технологій не було жодної, визначеної як принципово нової. У 2011 році на високі технології було отримано 73 охоронних документів, у т.ч. 20 – патентів на винахід, 53 – на корисну модель. Проте із загальної їх кількості лише 4 охоронних документа мали патентну чистоту в інших країнах тоді як в 2010 році їх було 21 [3].

Кількість використаних винаходів у 2011 році становило 131 од., корисних моделей – 76, промислових зразків – 15, тоді як у 2010 р. – 17, 40 та 1 відповідно. У 2011 році підприємствами металургійної галузі використано 1057 раціоналізаторських пропозицій, що більше на 23%, ніж у 2010 р.

Аналіз інвестиційної привабливості металургійної галузі проведено з використанням моделі М. Портера, що дозволяє визначити її рівень (рис. 2) [4]. На рис. 2 наведена експертна діаграма рівня інвестиційної привабливості чорної металургії. Діаграма має дві осі. На вертикальній осі представлена експертна оцінка рівня інтенсивності конкуренції. До таких відносяться: конкуренти, постачальники, споживачі Використовуючи дев'ятибальною шкалу, експерти оцінили рівень інтенсивності конкуренції в чорній металургії на рівні 7,1 бала. Українська чорна металургія в своєму розпорядженні має цілу низку потужних конкурентних переваг, основними з них є: відносно низька вартість ресурсів (сировина, енергоносії, праця); наявні власні сировинні ресурси (залізорудна сировина; кваліфіковані кадри; вигідне геологічне розташування, близькість до ринків (СНД, ЄС, Близький Схід, Північна Америка). На горизонтальній осі відзначена точка, що характеризує стадію розвитку галузі. Дана оцінка була отримана на основі оцінки критеріїв: темпи

Таблиця 4

Обсяги витрат на інноваційну діяльність у металургійній галузі України, млн. грн.

	2007	2008	2009	2010	2011
Внутрішні НДР	5,2	20,1	2,2	13,1	12,2
Зовнішні НДР	17,8	36,0	16,9	8,0	13,4
Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	2500,3	2122,3	867,2	260,3	988,0
Придбання нових технологій, патентів, ліцензій	115,3	282,7	0,2	0,3	252,0
Інші	123,9	830,8	5,7	16,6	69,2
Всього	2762,6	3292,0	892,1	298,3	1334,8

*Розроблено на основі статистичних даних Держстату України

зростання, потенціал зростання, еволюція продуктів і технології та ін. Як видно з діаграми, інвестиційна привабливість металургії країн Росії та України оцінюються на низькому рівні.

Таким чином, металургійна галузь належить до числа зрілих галузей з низькою інвестиційною привабливістю, не є пріоритетним об'єктом вкладення фінансових ресурсів для інвесторів і характеризується великою інертністю, так як тривалість циклу «будівництво-виробництво» нерідко перевищує 10 років.

Впровадження інноваційних проектів реконструкції та модернізації металургійного виробництва вимагає залучення значних інвестицій.

У металургію України протягом останніх років реалізовано низку масштабних інноваційно-інвестиційних проектів, які спрямовані на освоєння та модернізацію виробництва.

Про необхідність формування та реалізації інноваційного потенціалу для пришвидшення модернізаційних зрушень у металургійному виробництві України свідчить наявність низки деформацій у галузі, які заважають її розвитку на інноваційній основі, тому виділено фактори, які негативного впливають на інноваційний розвиток металургійної промисловості: велика ресурсна та енергоємність металургійного виробництва; неефективне споживання паливно-енергетичних ресурсів; високий ступень зношеності основних фондів; неефективне використання виробничих потужностей; залежність фінансових результатів діяльності металургійних підприємств від кон'юнктури зовнішніх ринків; відсутність зв'язку вітчизняної науки з виробництвом; низький

рівень кооперації у гірничо-металургійному комплексі; гострі екологічні проблеми.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, проведений аналіз інвестиційно-інноваційної привабливості металургійної галузі дозволив визначити її рівень, що належить до числа зрілих галузей з низькою інвестиційною привабливістю.

Зазначені фактори деформацій у металургійній галузі закріплюють сировинно-експортну орієнтацію галузі та спонукають державу пристосовуватись до потреб світового ринку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кокурин Д.И. Инновационная деятельность // Д.И. Кокурин – М.: Экзамен, 2001. – 576 с.
2. Державна служба статистики України. Експрес випуск № 57/0/03.1/. Вн-14. Електроний ресурс. – Режим доступу : [http://www.ukrstat.gov.ua].
3. Інноваційний розвиток промисловості як складова стратегічної трансформації економіки України. – К. : НІДС.2013. – 74 с.
4. Инновационные особенности и инвестиционная привлекательность металлургических мини-заводов и модулей. [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://uas.su/books/2011/minizavod/14/razdel14.php> 67.
5. Держстат України «Товарна структура зовнішньої торгівлі» 2011 р. / Електронний ресурс. Режим доступу [http://www.ukrstat.gov.ua].
6. Минаев А.А. Снижение расхода и дефицитности потребляемых энергоресурсов на производство чугуна – основной резерв качественного повышения рентабельности черной металлургии Украины / Минаев А.А., Ярошевский С.Л., Афанасьева З.К., Голухин Н.В., Мишин. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://nashaucheba.ru/v37415/&cc=1].

УДК 338.001.36

Тищенко В.Ф.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця*

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Стаття присвячена дослідженню тенденцій розвитку ІКТ-сфери як потужного чинника розбудови економіки знань в Україні. Визначено позитивні та негативні фактори, які чинять вплив на розвиток інформаційної складової економіки знань. Виявлено переваги застосування ІКТ в суспільному житті людини.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, інформаційний ринок, економіка знань, інформаційне забезпечення, телекомунікації.

Тищенко В.Ф. ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЩЕСТВО КАК НЕОТЪЕМЛЕМАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЭКОНОМИКИ ЗНАНИЙ

Статья посвящена исследованию тенденций развития ИКТ-сферы как мощного фактора развития экономики знаний в Украине. Определены положительные и отрицательные факторы, которые оказывают влияние на развитие информационной составляющей экономики знаний. Выявлены преимущества применения ИКТ в общественной жизни человека.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, информационный рынок, экономика знаний, информационное обеспечение, телекоммуникации.

Tyshchenko V.F. INFORMATION SOCIETY AS AN ESSENTIAL COMPONENT OF KNOWLEDGE ECONOMY

The article is investigated of trends in ICT development, areas as a powerful factor in the development of the knowledge economy in Ukraine. There are positive and negative factors that impact the development of the information component of the knowledge economy. There was found advantages of application of ICT in public life.

Keywords: information and communication technology, information market, the knowledge economy, information, telecommunications.

Постановка проблеми. Прагнення країн світу, в тому числі й України, до економіки знань призвело до розуміння важливості на цьому етапі такого ресурсу, як інформація. На перший план сьогодні

виходять проблеми якісного інформаційного забезпечення, що здійснюється за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), завдяки чому створюються нові умови для діяльності та розвитку